

PRO ZAHRÁDKÁŘSKOU PRAXI 6

INTENZIVNÍ VYUŽITÍ ZAHRÁDKY ZELENINOU

Lékařsky doporučená spotřeba zeleniny v množství 120 kg na obyvatele ročně u nás dosud nebyla v průměru dosažena. Podle zásad moderní výživy máme denně spotřebovat třetinu kg zeleniny, po očištění čtvrt kg, pokud možno v pestrém druhovém složení a to nejen v období, kdy je zelenina běžná, ale i v zimě a hlavně v předjaří. Dosáhnout tohoto cíle v nejbližších letech je snahou nejen lékařů, ale všech, kdo mají na mysli pevné zdraví obyvatelstva, jeho výkonnost a dlouhý aktivní věk. Je účelnější správnou výživou tyto snahy podporovat než její nedostatky dodatečně napravovat; bývá to dražší, namáhavější a méně účinné.

Zahrádkáři jsou k těmto snahám moderní výživy nejbliže. Čím lépe na své zahrádce využijí plochu vyčleněnou pro pěstování zeleniny, tím spíše dosáhnou úspěšnějšího výsledku.

Předpoklady intenzity zelinaření na zahrádce

Jako u každé činnosti, i v pěstování zeleniny na zahrádce předchází sestavení plánovaného programu. Bude rozdílný podle přirozených podmínek, možností a záměrů. Je třeba dbát hlavních zásad:

- osazovací plán sestavíme podle nároků osevních postupů,
- dbáme na plynulost produkce zeleniny tak, aby stůl byl celoročně, pokud možno stejnoměrně zásobován,
- využíváme všech zásad účelné agrotechniky, především hnojení, kultivaci půdy, pařeníště, folií z plastických hmot, skladování,
- volíme širší výběr druhů zelenin ve vhodných odrůdách pro pestrou skladbu sklizní.

Na každé zahrádce budou účelné způsoby intenzivního zelinaření rozdílné. Záleží na zahrádkáři, aby je dovedl plně využít.

Osevní postupy a sledy

○ stupni intenzity zelinaření rozhoduje z velké míry sestavení jednoletých osevních sledů. Vhodnými kombinacemi druhů zeleniny s rozdílným vývojem se může dosáhnout 2 i více sklizní v roce. Tím se podstatně zvýší produkční možnosti i malé zahrádky. Tentýž nebo podobný druh nemá bezprostředně následovat několikrát po sobě. Mnohé z nich jsou po sobě nesnášenlivé, svými kořenovými výměšky unavují půdu pro vlastní druh, zatímco pro ostatní jsou vhodnou předplodinou.

Na záhonech se mohou s výhodou využít smíšené kultury. Ze setých jsou známé kombinace rychle rostoucích druhů, např. ředkvička se špenátem, nebo rozdílně se vyvíjejících, např. současný výsev mrkve s malým přírůstkem kedlubnů rané odrůdy. Častější je postupné podsazování do vyvinutých kultur před sklizní. Docílí se tím náskok ve vegetaci. Příkladem je vysazení sazenic kedlubnů do dorůstajícího salátu. Po jeho sklizni se do dorůstajících kedlubnů vysadí celer, takže se dosáhne tří sklizní, místo dosud zpravidla jediné – celeru.

Intenzitu využití plochy zvyšují ozimé zeleniny, které po prezimování dají ranou sklizeň a brzy z jara uvolní půdu. Je to např. špenát, polníček, kerblík, zimní salát.

Příklady osevních sledů ve volné půdě

1. Rané brambory – vhodná předplodina

Využijeme předklíčení rané odrůdy, urychlíme kulturu nastýláním černé folie. Koncem února vyzříděnou sadbu vyrovnáme na lisky korunkovou částí vzhůru. Pokryjeme průsvitnou folií, umístíme ve světlé místnosti v teplotě 12–15 °C. Předklíčením zkrátíme vegetaci o 2–3 týdny. Ještě ranější sklizně dosáhneme zakořeňováním. Deset dní před výsadbou zasypeme předklíčované hlízy kompostovou zeminou, do níž zapustí kořínky. Rané brambory vysazujeme ve sponu 60×30 cm. Na střed řádku položíme černou polyetylenovou folii o šířce 50–60 cm, okraje vložíme do rýhy a přihrňeme. V pásu folie vyřízneme ve vzdálenosti 30 cm kruhové otvory o průměru 6–7 cm pomocí zabroušeného obalu od plechové konzervy. Do otvoru vložíme předklíčené hlízy s kořínky a jemně zahrneme mělce do důlku, který částečně umístíme pod folii, (aby byly korunkové klíčky obráceny k otvoru). Je-li půda suchá, v otvorech ji mírně zalijeme. Tímto způsobem vysazené rané brambory sklízíme v první polovině června, zatímco bez použití folie a zakořeňování zpravidla až koncem června, začátkem července. Po raných bramborách je řada možností další produkce zeleniny, například:

- 1.1. Výsev karotky do 25 řádků s malým přídavkem ředkvičky, která brzy vyznačí řádky, takže je můžeme předem „na slepo“ po vzházení ředkvičky jemně okopat, dříve než karotka vzejde. U karotky použijeme novou odrůdu Karotina s vysokým obsahem provitaminu A. Ředkvičky v tomto období sejeme v odrůdách Rampouch (dlouhá bílá) nebo Máslová obří (červená kulatá), které tak snadno nevybihají v letním období. Karotka z červnového výsevu bude vhodná pro skladování. Při potřebě 30–40 kg karotky pro rodinu k uskladnění bude třeba 15–20 m² plochy.
- 1.2. Mezidobý květák, který vysadíme po raných bramborách ve sponu 50 X 50 cm. Ovšem jen tam, kde je možná zálivka. Sazenice předpěstujeme na výsevném záhoně (výsev začátkem května). Užijeme odrůdu E 43 nebo Super. Po sklizni kvěťáku je možno ještě vysadit česnek.
- 1.3. Stejným způsobem lze vysadit po raných bramborách brokolici – odrůdu Vitamina, která remontuje po sklizni růžiček po 2 měsíce. Postačí proto menší počet rostlin.
- 1.4. Obdobně lze vysadit na části zelinářské plochy modré kedlubny. Použijeme-li odrůdu Matouškova pražská modrá raná ve sponu 25 X 25 cm, sklídíme je postupně asi za 70–80 dní koncem srpna, začátkem září. Po nich bude možno vyset špenát, polníček, vysadit zimní salát nebo česnek. Použijeme-li pozdější odrůdu Kozmanova modrá, sklízíme ji později a využijeme ji ke skladování, obdobně jako odrůdu Dětenická modrá. Můžeme využít i bílou obří odrůdu Gigant, která nedřevnatí a výborně se skladuje.
- 1.5. Po raných bramborách vysadíme kapustu ve sponu 50 X 50 cm. Sazenice vypěstujeme na výsevném záhonu (výsev začátkem května.). Použijeme odrůd ranějších, např. Raná žlutá, Předzvěst, až polopozdních, např. Železohlávka, Vertus pro plynulejší sklizeň. Poslední uvedené odrůdy využijeme k uložení.
- 1.6. Obdobně můžeme po raných bramborách vypěstovat zeli ranějších odrůd (Kodaňská tržní raná, Inter, Sláva Holandu) ve sponu 50 X 50 cm.
- 1.7. Okurky po raných bramborách kombinujeme tím způsobem, že využíváme brambor jako kulis. Za tím účelem uspořádáme jejich výsadbu do dvojřádků 55 cm s rozestupem 100 cm. Do 1 řádku vyséváme okurky na vzdálenost 10 cm po 2 semenech. Z nakladaček jsou vhodné odrůdy Znojmia, Bílské, Mělnické, ze salátovek zpravidla odrůdu Delikates, kterou lze sklízet i jako nakladačky. Na řádek vysetých okurek položíme tentýž den průsvitnou polyetylenovou folii, okraje přihrneme zeminou. Termín výsevu tímto způsobem je ranější než obvykle. V příznivých podmínkách již 20. dubna, v méně příznivých později, s ohledem na pozdní mrazíky. Po vzejití okurek ostrým nožem prořízneme nad rostlinami otvor tvaru křížku nebo T tak, aby rostliny měly možnost projít folií. Po sklizni dvojřádku brambor vysadíme na jejich místo některé z uvedených košťálovin (1.2. až 1.6), případně vysejeme dvojřádek červené salátové řepy.

2. Ředkvička, hrách, mrkev

Začátkem března výsev směsi pozdní mrkve (Stupická polodlouhá, Larosa) s 1 dílem osiva ředkvičky (Korál) do řádků 25 cm. Do meziřádku se vysévá současně zahradní nízký hrách Liliput. Ředkvička se sklídí v začátku května. Rychle rostoucí hrách přeroste mrkev; sklizeň lusků proběhne do poloviny června. Nať hrachu vytrháme a kompostujeme. Mrkev přihnojíme (30 g Cereritu na 1 m²), okopeme. Dosáhneme 3 sklizní zeleniny.

3. Salát, cibule, ředkvička

V březnu vysadíme salát ve sponu 20×20 cm (Král máje, Lednický). Koncem února vysejeme do studeného pařeniště cibuli (Všetatská, Alice, Kaštická, Karmen). Koncem dubna vysadíme do prostoru mezi salát 2 řádky cibule, asi 7 cm od sebe. Salát probíráme začátkem června. Cibule se sklídí v srpnu. Po zpracování půdy můžeme do začátku září ještě vyset ředkvičku do 10 cm řádků. Sklízíme je v říjnu.

4. Kedlubny, celer

V březnu výsadba raných kedlubnů (Moravia, Matouškova pražská modrá raná) v 25 cm řádcích. Začátkem května výsadba celeru ve sponu 50×50 cm (přes 2 rostliny kedlubnů). V červnu se kedlubny sklídí, celer se přihnojí Cereritem 60 g na m².

5. Ředkvička, salát, rajčata, celer.

Výsev ředkvičky v polovině března (Korál, Saxa) do 20cm řádků. Začátkem dubna se mezi ně vysadí salát (Král máje, Lednický) na 25 cm. Sklizeň ředkviček proběhne v začátku května. V polovině května se vysadí do salátu tyčková rajčata (Sláva Porýní, Stupnické polní rané) ve sponu 50×75 cm, tj. za třetí salát podél a druhý napříč. Po sklizni salátu koncem května mezi každou rostlinu rajčat vysadíme sazenici celeru, takže bude ve sponu 50×75 cm. Rajčata i celer je třeba přihnojovat, nejlépe roztokem Cereritu.

6. Kedlubny, pór

Mezi rané kedlubny (příklad 4) výsadba sazenic póru ve sponu 25×25 cm. Po sklizni kedlubnů v červnu okopávka póru a přihnojení.

7. Pór, fazole, ředkev

Přezimovaný pór se sklízí během dubna. Po přerytí a úpravě půdy se začátkem května vysejí zahradní keříčkové fazole (Veltruská Saxa, Šárka, Jantar, Harzgruss) do 30 cm řádků. Fazole se sklídí do poloviny srpna. Rostliny se odstraní, kompostují. Vysévá se ředkev (Polodlouhá, bílá, Kulatá černá) v řádcích 25 cm, vyjednotí se na 10–15 cm.

8. Rané zeli, fazole, česnek

Předpěstované sazenice raného zeli (Ditmarské rane, Kodaňské tržní rané) se vysadí brzy na jaře ve sponu 50×50 cm. Po sklizni do začátku července se záhon znovu připraví, vysejí se keříčkové zahradní fazole (viz příklad 7). Po sklizni fazolí se v říjnu vysazuje česnek ve sponu 30×10 cm.

9. Cibule, karotka, kedlubny

Sazečku cibule vysadíme do 20 cm řádků v březnu, současně se vysévá mezi řádky karotka (Duwická, Delicia) s nižším listem. Cibule se postupně sklízí jako zeleň, v polovině července zcela uvolní záhon jako suchá cibule. Karotka se postupně sklízí do poloviny srpna, kdy se vysadí do sponu 30 cm rané odrůdy kedlubnů (Moravia, Pražská bílá raná), které jsme vyseli v první polovině července. Budou se sklízet od začátku října.

10. Karotka, salát, květák

Brzy na jaře vysejeme do 20 cm řádků karotku (Karotina, Delicia, Nantéská, Duwická). Sklízíme postupně přes řádek. Na uvolněné řádky vysazujeme v polovině června letní odrůdy salátu (Dětenická Atrakce, Bohemia), které jsme předpěstovali v sazenicích na záhonku výsevem v polovině května. Do začátku července sklízíme zbylé řádky mrkve. V polovině června vysejeme květák, předpěstujeme sazenice odrůd Praga, Maximus, Super. Vysadíme je do 15. července mezi řádky salátu ve sponu 40×60 cm. Po postupné sklizni salátu květák přihnojíme roztokem Cereritu, aby se do podzimu řádně vyvinul.

Intenzivní využití pařeniště

Také ve studeném pařeništi využijeme účelně prostor. V prvním období zpravidla pěstujeme sazenice. Takový případ umožňuje kombinace sledů tří kultur v roce:

sadba – okurky – salát

sadba – ředkvičky – kedlubny

sadba – kedlubny – keř. fazole na lusky

sadba – karotka – ředkev

sadba – ředkvička – čínské zeli

sadba – ředkev – štěrbák zahradní

V případě, že máme dostatečně velké pařeniště, začínáme zpravidla salátem, kedlubny, ředkvičkou:

salát – okurky – ředkvička

ředkvička – karotka – štěrbák zahradní

karotka – kedlubny

karotka – salát

karotka – čínské zeli

salát – cukrový meloun

Intenzivní využití skleníčku

Zpravidla jde o nevytápěný, ohříváný slunečním zářením. V posledních letech jsou na postupu chráněné prostory, kryté foliemi z plastických hmot, zpravidla polyetylenovými. Jsou přitažlivé a účelné pro relativně přístupné pořizovací náklady. Lze je zpravidla zhotovit vlastními silami.

Účelná je průchodná tunelová stavba ze silného drátu nebo slabší trubky. Podstatně přispívá k ranějšímu zásobení zeleninou. Pod foliemi se zvláště dobře daří paprice, lilům. Okurky pěstujeme na svislých provázcích; podobně můžeme zkusit pěstovat melouny cukrové i vodní. Rajčata dobře větráme, aby zvýšená vzdušná vlhkost neumožňovala napadení houbovými chorobami.

Polyetylenová folie se natahuje na konstrukci záhy na jaře. Proto se v některých případech napíná již v zimních měsících. Folie se spojují teplem, nejlépe žehličkou s reostatem přežehlením přes papír. Správnou teplotu je třeba předem vyzkoušet.

Uvádíme některé příklady intenzivního využití skleníčků:

1. Salát, rajčata

Sazenice raného salátu (Smaragd, Kamýk, Prostějovský rychlík) vysadíme začátkem března ve sponu 20×20 cm. Sklizeň proběhne do konce dubna. Rajčata (Stupické skleníkové) sázíme v začátku května ve sponu 70×40 cm, sklízíme až do zámru.

2. Salát, paprika

Jako předchozí příklad, po salátu paprika, sázená ve sponu 50×40 cm, v odrůdách PCR, Česká raná, Severka. Sklízíme rovněž do zámru.

3. Kedlubny, okurky

V polovině března výsadba raných kedlubnů (Moravia, Pražská bílá raná), které se sklídí do 15. května. Ihned následuje výsadba sazenic salátových okurek (Nejlepší ze všech, Spotresisting, Produkta, Jedinečná). Jejich kulturu vedeme na provázcích za řezu: osu prvního řádu ponecháme, u druhého řádu (první a další větvení z hlavního stvolu) uchováme za 1. listem vše, za 2. listem jen květ, vyštípíme výhonek 3. řádu, za 3. listem zcela zakrátíme. Po sklizni plodů pokračujeme obdobně na výhonu 3. řádu, vyrůstajícím za 1. listem osy 2. řádu.

Další možné kombinace jsou ředkvička – paprika (rajčata, okurky, lilek), karotka – kedlubny (květák, čínské zeli), šalotka na zelenačku – paprika (melouny, okurky, rajčata).

Tyto možnosti jsou využitelné v obměnách s více druhy, abychom dosáhli pestré sklizeň. Zpravidla budeme v jediném skleníčku pěstovat více druhů zeleniny.

Napsal: Ing. Jiří Moravec, CSc.

Vydává pro své členy

Český ovoc. a zahr. svaz, ústř. výbor v Praze.

NV 5, 7634-71